

באשתו ובבועל, פלגינן דיבורו.

אך בנידון דידן, שהעיד **בחד גופא**, באותה אשה עצמה, לא פלגינן דיבורו, להאמינו מכאן ולהבא ולא למפרע.

הגמרא מביאה מקרה נוסף, העוסק בנאמנות קלה-א הבעל להתיר את אשתו מן היבום.

מעשה בההוא דהוה קא שכיב, נטה למות בלא בנים, והיו לו אחים הראויים ליבם את אשתו.

אמרו ליה, אתתיה למאן? כלומר, האם אשתך זקוקה ליבום, או מותרת לשוק?

אמר להו, חזיא לכהנא רבה [ראויה לכהן גדול]. דהיינו, אינה זקוקה ליבום, אלא מותרת לכל אדם⁽¹²⁶⁾,

אמר רבא, מאי ניהוש לה? דהינו, מאיזה טעם יש לאוסרה להנשא לשוק, הא אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בעל שאמר

מחלקים את דיבורו, ומאמינים לו מכאן ולהבא, או לא פלגינן דבורא, וכשם שאין מאמינים לו למפרע, אין מאמינים לו מכאן ולהבא.

ונחלקו בענין זה רב מארי ורב זביד.

חד אמר פלגינן, וחד אמר לא פלגינן.

ומקשה הגמרא: מאי שנא נדון זה מדינו של רבא המובא להלן?

דאמר רבא, האומר בפני בית דין, "איש פלוני בא על אשתי", הוא ואחר מצטרפין להורגו.

ואינו נאמן אלא להורגו, ולא להורגה. כיון שכלפי אשתו הוא קרוב הפסול לעדות.

ומבואר, דפלגינן דיבורו, ומדוע כאן נחלקו בדבר זה?

ומתרצת הגמרא: התם, שהעיד בתרי גופי,

היתה מותרת לכהן הדיוט?

ומתריך הרשב"ם, כיון שמוחזק לן שאין לו בנים, ואף הוא אינו טוען שיש לו בנים, שנאמינו מתוך שיכול לפוטרה בגט, כדלעיל, לכן אסורה לכהן.

ומבואר ברשב"ם, שאם היה טוען "יש לי בנים", היתה מותרת לכהן, אף על פי שאינו נאמן אלא במיגו שבידו לגרשה, ולא כדברי התוספות לעיל (קלד ב ד"ה הואיל) שכתבו שאין המיגו מועיל אלא לפוטרה מיבום, ולא להתירה לכהונה.

וצריך באור, הרי לעיל נתבאר ש"בידו לגרשה" אינו מועיל אלא על נכסים הבאים לאחר מכאן, כיון שלשעבר ליכא מיגו, ואם כן מדוע כשטוען "יש לי בנים" מותרת לכהונה,

ששמע מרב יהודה רבו קודם חוליו, ועכשיו היה מתקשה בהן, היה נותן אל ליבו ותמה אם שמע כן, ומתמצן מדעתו. והכי קאמר, רבינו של עולם! אפשר ששמעתי מרב יהודה דבר זה?

126. צריך באור, מדוע תהא מותרת לכהן גדול, והא על כל פנים היא אלמנה, ואלמנה אסורה לכהן גדול?

ולכן יש שלא גרסו "כהנא רבה", אלא "כהנא" בלבד.

אך דעת הרשב"ם והתוספות, שגם לכהן הדיוט אסורה, כיון שהבעל אומר "גירשתי את אשתי", וגרושה אסורה לכהן הדיוט.

והקשה הרשב"ם, הרי כמו כן יש להאמינו במיגו שהיה אומר "יש לי בנים", ובטענה זו

גירשתי את אשתי נאמן?

ואף בנידון דידן, ודאי כוננתו לומר "גירשתי", ונאמן.

אמר ליה אביי, והא כי אתא רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, בעל שאמר "גירשתי את אשתי" אינו נאמן,

נמצא, שנחלקו האמוראים בדעת רבי יוחנן, ויש לנו לחוש לדעת המחמירים (127), ולאוסרה להנשא לשוק.

אמר ליה רבא: ולא מי לא שנינהו, וכי לא תרצנו קושיא זו לעיל, כאן למפרע וכאן

להבא?! ואם כן, לא נחלקו האמוראים בדעת רבי יוחנן, ולכולי עלמא אפשר להתירה להינשא מכאן ולהבא.

חזר אביי והקשה עליו: ואשנויי ניקום ולסמוך?! וכי אפשר לסמוך על תירוץ זה ולהסיק שלא נחלקו האמוראים בדעת רבי יוחנן? הלא יש לחוש שמא נחלקו בדבריו, ויש האוסרים אפילו מכאן ולהבא?

ומכח קושיא זו, חזר בו רבא מדבריו, ואמר ליה רבא לרב נתן בר אמי, חוש לה, כאביי, ותאסר לשוק. (128)

מקרה נוסף באותו ענין:

הרי לענין כהונה ליכא מיגו?

ומבאר הקובץ שיעורים: כאשר טוען "יש לי בנים", אנו זקוקים למיגו רק כדי להתיר איסור יבמה לשוק, וסברת "בידו לגרשה" מתירה את איסור יבמה לשוק. אלא שאם נתגרשה מתחדש איסור חדש, דגרשה אסורה לכהן, אך כיון שבפועל לא טען גירשתי, אלא "יש לי בנים", אינה אסורה לכהן.

אמנם דעת התוספות לעיל, שאין לנו להאמינו אלא כפי כח טענת המיגו, וכיון שבגרשה אסורה לכהן, אף כאן תהא אסורה לכהן. (וע"ע בקצות החושן קמו יא).

ונראה שהדבר תלוי בחקירת האחרונים בגדר מיגו, האם מיגו הוא נאמנות לטענתו הנוכחית, כיון שאילו רצה לשקר היה בידו לשקר באופן מוצלח יותר. ולפי צד זה, כיון שאין אנו זקוקים למיגו אלא כדי להתירה לשוק, אין לנו לאוסרה לכהן כגרשה. (וכסברת הקובץ שיעורים הנ"ל). או שמא, מיגו אינו נאמנות, אלא שאנו דנים את טענתו לפי כח הטענה שהיה בידו לטעון. וכיון שאילו היה טוען "גירשתי" היתה אסורה לכהן, אף כאן אסורה לכהן. עד כאן בבאור דעת

הרשב"ם והתוספות בסוגיין.

אך הר"י מיגאש מפרש, שמוותר לכהן, כיון שאנו מפרשים את דבריו ותולים שהיו כאן קידושין על תנאי, ולא התקיים התנאי, והרי היא פנויה למפרע.

ונאמן בזה במיגו שהיה טוען גירשתי. והקשה עליו הרמב"ן, הרי הוי מיגו למפרע, ומיגו למפרע לא אמרינן? ותירץ, כיון שהתנאי לא יתקיים אלא בעתיד, לא חשיב כמיגו למפרע אלא מכאן ולהבא.

127. ולשיטתם אינו נאמן לומר גירשתי, הגם שבידו לגרשה כעת, מפני שיש רגלים לדבר שלא גירשה, שאילו גירשה, קלא אית ליה.

128. באור מהלך הגמרא על פי הרשב"ם. אך רבינו גרשום פירש: הא דאמרינן "ואשינויי ניקום ונסמוך", אינו קושיא, אלא בניחותא, דיש לנו לסמוך על תירוץ זה, ולכן אמר רבא לרב נתן בר אמי "חוש לה", כלומר, יש להאמין לבעל ולהתירה מכח תרוצו של רבי יוחנן.

ההוא גברא, דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי, וגם בניס לא היו לו. ואמר בשעת מיתה, דלית ליה אחי. ובפשטות, אשתו מותרת לשוק, שהרי אין לו אחים הראויים ליבמה?.

אמר רב יוסף, מאי ליהוש לה? הרי משתי סיבות יש לנו להתירה: חדא, דמוחזק לן דלית ליה אחין.

ועוד, הא אמר בשעת מיתה דלית ליה אחים, ונאמן מתוך שבידו לגרשה כעת⁽¹²⁹⁾.

אמר ליה אביו, הא אמרי בני העיר דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי. ויש לחוש לדבריהם, ולהמתין עד ששמע מה יש בפי העדים⁽¹³⁰⁾.

דוחה הגמרא: השתא מיהת הא ליתנהו קמן, כעת אין העדים לפנינו, ואין לאוסרה מחמת עדים העתידים לבא. שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות!

וראיה לדבר: לאו היינו דרבי חנינא? וכי נדון זה אינו כאותו מקרה שבא לפני רבי חנינא, בבת שמואל שנשבתה, והעלוה השבאים לארץ ישראל, ונפדתה שם, וטענה לפני רב חנינא "טהורה אני", והתירה לכהונה, אף על פי שהיו עדים במדינת הים שנטמאה,

וטעמו: משום דאמר רבי חנינא, עדים בצד אסתן ותאסר [וכי משום עדים הנמצאים ברוח צפונית, ולא נחקרו מעולם, יש לנו לאוסרה]?

ואם כן, אף בנידון דידן, אין לחוש לעדים שלא באו לבי"ד, ומותרת לשוק.

אמר ליה אביו, אם הקלנו בשבויה, והעמדנוה על חזקת היתר שלא זינתה, נקל באשת איש⁽¹³¹⁾?

ומכח טענה זו, אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי, חוש לה. כלומר, אל תתירנה לשוק עד

כיון שיש כנגד החזקה מיגו, נאמן. אמנם דעת הרשב"א שאם אמר "אין לי אחים", והוחזק לן שיש לו אחים, אינו נאמן להכחיש את החזקה במיגו ולומר שאין לו אחים.

130. כתבו התוספות, שאין אנו יודעים בודאות שיש עדים, דאם כן, ודאי יש להמתין עד שנשמע מה בפיהם. אלא רק יצא קול שאומרים שיש עדים במדינת הים.

אך בלא קול, ודאי אין לחוש שמא יש עדים ולאוסרה מחמת אותו חשש.

131. בבאור החילוק בי אשת איש לשבויה, כתב הרשב"ם: דשבויה כיון שהיא בחזקת

129. ברשב"ם מבואר שאם אמר "אין לי אחים", נאמן להתירה אפילו אם הוחזק לן שהיו לו אחים, מתוך שיכול לפוטרה בגט.

והקשה בקובץ שיעורים, הרי לעיל (קכו ב) כתב הרשב"ם שאין האב נאמן להכיר את בנו אם הוחזק לן שאינו בכור, אפילו שיש לו מיגו שיכול לתת לו את נכסיו במתנה, דמיגו נגד חזקה לא אמרינן, ומדוע כאן אמרינן מיגו נגד חזקה?

ותירץ, אכן מיגו וחזקה מכחישים זה את זה, ומבטלים זה את כחו של זה, ולכן כשהאב בא להכיר את בנו, אילולי היה לו מיגו לא היה נאמן, ולכן כיון שיש נגד המיגו חזקה, אינו נאמן. מה שאין כן בנידון דידן, אילולי היתה חזקה נגדו, היה נאמן לומר "אין לי אחים", ולכן

ממקום אחר יירשו אחיו עמו, ואם אינם מודים שהוא אחיהם, מדוע ירשו את נכסיו, הא אמרי ליה לא אחונא הוא?

ומתרצת הגמרא: לא צריכא, דקא אמרי אין אנו יודעין. ולכן, אינו נוטל עמם בחלקם, כיון שעליו להביא ראיה שאחיהם הוא,

אך אם מת יטלו אחיו חלק בנכסיו עם אחיהם, שהרי הודה להם שאחיהם הוא.

אמר רבא, זאת אומרת, מדין זה יש ללמוד, שהאומר "מנה לי בידך", וחלה אומר "איני יודע", פטור. ואין מוציאים ממנו ממון מספק, אף על פי שהתובע טוען טענת ברי, והנתבע טוען טענת שמא, דאמרינן, "המוציא מחבירו עליו הראיה".

ומכאן ראיה נגד רב הונא ורב יהודה הנזכרים במסכת בבא קמא (ק"ח א'), שלשיטתם ברי ושמא ברי עדיף.

שתחלוץ, או עד שיבאו אותם עדים לבי"ד ויתברר הדבר.

שנינו במשנה: "האומר זה בני נאמן, זה אחי אינו נאמן". ואינו יורש עם אחיו, אלא נוטל עמו בחלקו בלבד. ומכל מקום, אם נפלו לאותו אח נכסים ממקום אחר, ומת בלא בנים, ירשוהו כל האחים בשוה.

והוינן בה: ואיך [האחים האחרים] מאי קאמרי?

אי קאמרי אחונא הוא, אמאי יטול עמו בחלקו ותנו לא, הלא היה עליו לחלוק עם כל אחיו בשוה?

אלא ודאי מדובר: דקא אמרי לא אחינו הוא⁽¹³²⁾, ומשום כך אינו חולק אלא עם אותו אח שהודה לו שהוא אחיו.

ואם כן קשה, אימא סיפא, נפלו לו נכסים

כג א ד"ה עידי טומאה), וברעק"א בסוגיין.

132. משמע, שאם היו אומרים "אינו אחינו", אינם נוטלים שום חלק בירושה.

והקשה המשנה למלך (נחלות ד ח), הרי יש כאן הודאה נגד הודאה, דאף שהאחים הודו שאינו אחיהם, מכל מקום כנגד זה הודה ראובן שאחיהם הוא, ועליו לתת להם חלק בירושה? ובקצות החושן (רפ א) תרץ, שהודאה נגד הודאה הוי כספק תרי ותרי, ומעמידים בחזקתמרא קמא, או מוחזק, ובנידון דידן, זה שאמר "אחי הוא", ודאי אח הוא, והשני ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ובנתיחה"מ (שם ג) כתב דעדיפא הודאתו שלאו אחיו הוא, דהודאה גמורה היא שאין הממון שלו, מה שאין כן הודאת ראובן ששמעון

היתר, וסתם אשת איש משמרת עצמה מזנות, ואיסור קל הוא אם תנשא לכהן, אין לנו לאוסרה מספק.

אבל להתיר יבמה לשוק, כיון שהיתה עד עכשיו בחזקת איסור אשת איש, דאיסור חנק הוא, (ואף על פי שאחר מות בעלה אינה אסורה אלא בלאו, לא פקע ממנה חזקת איסור חנק שהיה עליה עד שתותר זיקת היבמין שעליה), והרי היא בחזקת איסור עד עכשיו, אין להתירה מספק.

ומדברי הרשב"ם הללו הוכיח בשב שמעתתא (שמעתא ה פרק א) שמחזיקים מאיסור לאיסור. ואף על פי שאיסור אשת איש הראשון פקע, אין מתירים אותה, כיון שכעת היא באיסור לאו.

ובדברי הרשב"ם עיין עוד בתוספות (כתובות